

גמרא סדורה

מסכת

סנהדרין

פרק ב' - "כִּהְיֶה גָדוֹל"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

יצא לאור על ידי עמותת
"וכל בניך לימודי ה'"

ניתן להיות מנויים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
או במייל vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמינן!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "זכר בנייך לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

כ"ט

מסכת סנהדרין פרק ב' – "כֹּהֵן גָּדוֹל"

1. יח, א-ב

מִתְנִיתִין

כֹּהֵן גָּדוֹל:

דָּן, וְדָנִין אוֹתוֹ.

מַעֲדִיד וּמַעֲדִין אוֹתוֹ.

חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וּמַיִבְמִין אֶת אִשְׁתּוֹ.

אֲבָל הוּא אֵינוֹ מַיִיבֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֶסוּר בְּאֶלְמָנָה.

מִת לוֹ מֵת, אֵינוֹ יוֹצֵא אַחֵר הַמָּטָה, אֲלֵא:

הוּ נִכְסִין, וְהוּא נִגְלָה, הוּ נִגְלִין וְהוּא נִכְסָה, וְיוֹצֵא עִמָּהּ עַד פְּתַח שַׁעַר הָעִיר,

דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר.

רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

אֵינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ,

מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יוֹצֵא" (ויקרא כא, יב).

וְכִשְׁהוּא מִנְחָם אַחֲרִים, דָּרָךְ כָּל הָעַם עוֹבְרִין בְּזֶה אַחֵר זֶה,

וְהַמְמוּנָה מִמַּצְעוֹ בִּינוֹ לְבִין הָעַם.

וְכִשְׁהוּא מִתְנַחֵם מֵאֲחֵרִים, כָּל הָעַם אוֹמְרִים לוֹ: 'אֲנוּ בְּפֹרְתְךָ',

וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם'

וְכִשְׁמִבְרִין אוֹתוֹ, כָּל הָעַם מְסוּבִין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מֵיִסֵּב עַל הַסַּפְסָל.

הַמְּלָךְ:

לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ,

לֹא מַעֲדִיד וְלֹא מַעֲדִין אוֹתוֹ,

לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ,

לֹא מַיִיבֵם וְלֹא מַיִבְמִין לְאִשְׁתּוֹ.

רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

אִם רָצָה לְחַלּוֹץ אוֹ לַיִיבֵם זָכוֹר לְטוֹב.

אֲמָרוּ לוֹ: אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶלְמָנָתוֹ.

רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

נוֹשֵׂא הַמְּלָךְ אֶלְמָנָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ,

שֶׁבֶן מְצִינוּ בְּדוֹד שֶׁנֶּשֶׂא אֶלְמָנָתוֹ שֶׁל שְׂאוֹל,

שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵתְנָה לָּךְ אֶת בֵּית אֲדֹנֶיךָ,

וְאֵת נְשֵׂי אֲדֹנֶיךָ בְּחִיקָךְ" (שמואל ב' יב, ח).

גְּמָרָא

"כֹּהֵן גָּדוֹל דָּן".

פְּשִׁטָּא!

"דָּנִין אוֹתוֹ" אֵיצְטְרִיכָא לִיה.

הָא נְמִי פְּשִׁטָּא,

אֵי לֹא דָּיִינֵנוּן לִיה, אֵיהוּ הֵיכִי דָּיִין?

וְהִכְתִּיב: "הַתְּקוּשָׁיוּ וְקוּשָׁיו" (צפניה ב, א),

וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ: קִשְׁט עֲצָמָה, וְאַחֵר קָה קִשְׁט אַחֲרִים!

אֲלֵא,

אֵיִדִּי דְקָא בְּעֵי לְמִיתְנִי: "מֶלֶךְ לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ",

תְּנָא נְמִי: "כֹּהֵן גָּדוֹל דָּן וְדָנִין".

וְאֵי בְּעִית אֵימָא:

מתני'
כהן גדול אינו יוצא אחר המטה.
דילמא אתא למינגע והיינו
דאזחר קרא ומן המקדש לא
יצא מקדושתו לא יצא כלומר
יתרחק מן הכיעור שלא יבא
לידי טומאה והאי קרא בכה"ג
אונן כתיב דכתיב לעיל מיניה
לאביו ולאמו לא יטמא:

הן נכסין והוא נגלה. כשהן
יוצאין ממבוי זה ונכסין למבוי
אחר ונכסין ממבוי הראשון
שאינו רואה אותן הוא נגלה
ונכנס למבוי הראשון והן נכסין
ממבוי השני והוא נגלה ונכנס
לתוכו:

רבי יהודה. דריש מן המקדש
דווקא:

וכשהוא מנחם. בשורה
כשחוזרין מקבור את המת
שאינו שלו דרך כל העם עוברין
זה אחר זה ומנחמין את האבל
שעומד במעמדו:

והממונה. סגן הכהנים ממצעו
לכהן גדול בינו לבין העם
שהממונה בימינו וכל העם
בשמאלו והוא באמצע:

אנו כפרתך. בנו תתכפר אתה
ואנחנו תחתיך לכל הראוי לבא
עליך:

וכשמברין אותו. כדקיימא לן
(במו"ק דף כז:): אבל סעודה
ראשונה אסור לאכול משלו:
מסובין על הארץ. הן מצירין
ומתאבלין על צערו והוא מיסב
בכבוד על הספסל:

גמ'

דנין אותו איצטריכא ליה.
סלקא דעתך אמינא לא ליוזול
למיתני קמי בי דינא:

רש"י

ועובר על עשה. לקמן פריך לא סגי דלא עבר: **והרי הוא כהדיוט.** לקמיה מיתוקמא שפיר: **ההורג כהן גדול.** בשוגג גולה לעיר מקלט ואינו יוצא משם לעולם דכיון דאין כהן גדול במקדש כשהוא גולה במיתת מי ישוב וכן כהן גדול שהרג את הנפש בשוגג במיתת מי ישוב הא ליכא כהן גדול:

הא קא משמע לן,

כדתנא:

"כהן גדול שהרג את הנפש במזיד - נהרג, בשוגג - גולה, ועובר על 'עשה' ועל 'לא תעשה', והרי הוא כהדיוט לכל דבריו".

"במזיד נהרג" - פשיטא!

"בשוגג גולה" איצטריכא ליה.

הא נמי פשיטא!

איצטריך

סלקא דעתך אמינא:

הואיל וכתוב: **"וישב בה עד מות הכהן הגדל"** (במדבר לה, כה), אימא: כל דאית ליה תקנתא בחזרה - ליגלי, דלית ליה תקנתא בחזרה - לא ליגלי, דתנן:

"ההורג כהן גדול,

או כהן גדול שהרג את הנפש,

אינו יוצא משם לעולם,"

אימא לא ליגלי?

קא משמע לן.

ואימא הכי נמי?

אמר קרא: **"לנוס שמה כל רצח"** (דברים יט, ג), - אפילו כהן גדול במשמע.

יה,ב

כַּס"י

הרי הוא כהדיוט. לידון בשלשה:
דבר גדול ממש. אם עבר עבירה שיש בה מיתת בית דין הוא דבעי סנהדרי גדולה אבל במלקות לא:

2. יח, ב

"עוֹבֵר עַל 'עֲשֵׂה' וְעַל 'לֹא תַעֲשֶׂה', [וְהָרִי הוּא כְּהֶדְיוֹט לְכֹל דְּבָרָיו]".

לֹא סָגִי דְלֹא עָבַר?

הכי קאמר:

אם עבר על "עשה" ועל "לא תעשה" הרי הוא כהדיוט לכל דבריו.

פְּשִׁיטָא!

סְלִקָא דְעֵתָהּ אָמִינָא,

הוֹאִיל וְתַנּוּן:

"אִין דְּנִין לֹא אַתְּ הַשְׁבֵּט וְלֹא אַתְּ נְבִיא הַשְּׁקֵר,

וְלֹא אַתְּ נִהוּן גְּדוֹל אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שְׁל שְׂבָעִים וְאַחַד".

וְאָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה:

"כָּל הַדְּבָר הַגְּדוֹל יִבְיֵאוּ אֵלֶיךָ" (שמות יח, כב), דְּבָרָיו שְׁל גְּדוֹל,

אִימָא: כָּל דְּבָרָיו שְׁל גְּדוֹל,

קָא מִשְׁמַע לָן

וְאִימָא הֵכִי נְמִי?

מִי כְּתִיב 'דְּבָרֵי גְּדוֹל'? **"הַדְּבָר הַגְּדוֹל"** כְּתִיב!

דְּבָר גְּדוֹל מְמוּשׁ.

3. יח, ב

רש"י

הרי. שהיה מוצא אבידה. כהן והיה האבידה בבית הקברות או שהיה זה זקן ואינה לפי כבודו שאם היתה שלו לא היה מחזיר:
או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו. כגון נוקב מרגליות שאם ילך ויחזירני יפסיד בבטלותו יותר מדמיה:
לכך נאמר והתעלמת. אלמא כבוד הבריות דוחה לאו דלא תוכל להתעלם וה"נ זילותא הוא לגבי כהן גדול ליתי לאסהודי לבעל דין:
אמר רב יוסף. הא דקתני מעיד למלך קאמר שהיה מלך בעל דין וכחן גדול יודע לו עדות:
והא לא דנין אותו. מאי סהדות' בעי:
בן מלך הדיוט הוא. והדר קושיין לדוכתא דאיכא זילותא לכה"ג:
בפני המלך. שהמלך יושב ודן בסנהדרין:
אין מושיבין מלך בסנהדרין. לקמן מפרש טעמא:
משום יקרא דכהן גדול. דידע בטהדותא לבריה:
אתי. מלך יתיב עד דמיקבל סהדותא וקאי מלך ואזיל ומעיינין אנן בדינא:

"מעיד ומעידין אותו".

מעיד?

והתניא:

"והתעלמת" - פעמים שאַתָּה מתעלם ופעמים שאי אתָּה מתעלם.

הא ביצד?

כהן, והוא בבית הקברות,

זקן, ואינה לפי כבודו,

או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו,

לכך נאמר "והתעלמת"!

אמר רב יוסף:

מעיד למלך.

והתנין:

"לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו!"

אלא אמר רבי זירא:

מעיד לכו מלך.

כו מלך הדיוט הוא!

אלא, מעיד בפני המלך.

והא "אין מושיבין מלך בסנהדרין"!

משום יקרא דכהן גדול,

אתא ויתיב, מקבלי ניהלי לטהדותיה,

קאי הוא ואזיל, ומעיינינא ליה אנן בדיניה.

4. יח, ב

רס"י

לא תענה על רב. אינך רשאי לשתור את דברי מופלא שבדיינין ואי אמר מלך חובה תו לא מצוי אינך למחזי ליה זכותא:

משום אפסניא. מחלק ממון לחיילותיו כך וכך לשנה ונוח לו שיהו כל השנים מעוברות:

כהן גדול. אינו רוצה שתתעבר שנה מפני הצינה שצריך לטבול ולקדש ביום הכפורים חמש טבילות ועשרה קידושין ואם תתעבר שנה הרי תשרי במרחשון וצינת מרחשון תהיה בתשרי:

אמר רב פפא ש'מ. מהא דקתני ולא כהן גדול בעיבור שנה:

שתא בתר ירחי אזלא. אחר ירחים הראויים להיות אם לא נתעברה הולך קור וחום של שנה וצינה הראויה במרחשון הויא בתשרי כשמתעברת:

אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר. אם יהא חום בקרקע ויצמח זרע הבכיר והאפילה יחד חיטין שנזרעו בראש החודש והשעורין שנזרעו עכשיו דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר אלא שבט:

אם תור בצפר בתלג ימות. אם בבקר יהא קור חזק עד שיהא השור קרוב למות מחמת הצינה:

ובטיהרא בטול תאינתא ידמוך. ובצהרים יגדל כח החום עד שיהא השור מיצל בצל התאנה מחמת החום:

וישלח משכיה. ויפשיט עורו כלומר יתחכך בתאינה מחמת החום:

אם קידום תקיף לחדא יהא יפח בלועך נפיק לקבליה. אם כבר תשש כח החורף כל כך שכשיהא רוח מזרחי חזקה מאד והיא מביאה צינה ואתה מנשב בפיך ויוצא לקראתה ונפחתך קשה מן הרוח ומחממתה דין הוא אדר:

ואם לאו. שעדיין יש צינה חזקה לית דין אדר אלא שבט:

ועברוה רבנן. ועשאוהו כשבט שקבעו אדר השני אחריו אלמא שתא בתר עיבורא אזיל ולא נהגא חום דניסן באדר אלא מנהג אדר באדר השני:

רבנן אחושבנייהו סמוך. ובלא"ה מעברינן ליה והכא איסתייעי מיסתייעא מילתייהו כלומר איתרמי להו מזל חשיבות דאיכלע עיבור כמלתייהו ומיהו ברוב העבורים שתא בתר ירחא אזלא:

גופא:

"אין מושיבין מלך בסנהדרין, ולא מלך וכהן גדול בעיבור שנה".

"מלך בסנהדרין",

דכתיב: **"לא תענה על רב"** (שמות כג, ב), - לא תענה על רב.

"לא מלך וכהן גדול בעיבור שנה".

"מלך" - משום אפסניא,

"כהן גדול" - משום צינה.

אמר רב פפא:

שמע מינה:

שתא בתר ירחא אזיל.

איני?

והא הנהג' שלשה רועי בקר דהוו קיימי, ושמעיהו רבנן דקאמרי:

חד אמר: אם בכיר ולקיש כחדא יינץ - דין הוא אדר,

ואם לאו - לית דין אדר.

וחד אמר: אם תור בצפר בתלג ימות,

ובטיהרא בטול תאינה ידמוך ישלח משכיה - דין הוא אדר,

ואם לאו לית דין אדר.

וחד אמר: אם קידום תקיף לחדא יהא, יפח בלועך נפיק לקבליה - דין הוא אדר,

ואם לאו לית דין אדר,

ועברוה רבנן לההיא שתא!

ותסברא, רבנן ארעוותא סמוך?!

אלא, רבנן אחושבנייהו סמוך,

ורועי הבקר איסתייעי הוא דאיסתייעא מילתייהו.

5. יח, ב - יט, א

"חולץ וחולצין [לאשתו, ומייבמין את אשתו].
אבל הוא אינו מייבם, מפני שהוא אסור באלמנה".

קא פסיק ותני:

לא שָׁנָא מִן הָאִירוּסִין, וְלֹא שָׁנָא מִן הַנִּישׁוּאִין.

בשִׁלְמוֹא מִן הַנִּישׁוּאִין הוּי 'עֲשֵׂה' וְלֹא תַעֲשֶׂה' - אִן אִין 'עֲשֵׂה' דוּחָה 'לֹא תַעֲשֶׂה' וְ'עֲשֵׂה'.

יט, א

אֵלָא מִן הָאִירוּסִין,

אִמָּאִי? יבֹא "עֲשֵׂה" וְיִדְחָה "לֹא תַעֲשֶׂה"!

גְזִירָה בִּיאָה רֵאשׁוּנָה, אִטוּ בִּיאָה שְׁנִיָּה.

תְּנִיָּא נְמִי הָכִי:

"אִם קִדְּמוּ וּבְעֵלוּ בִּיאָה רֵאשׁוּנָה - קִנּוּ,

וְאָסוּר לְקַיְיֵמוֹ בְּבִיאָה שְׁנִיָּה".

רפ"י

קא פסיק ותני. הוא אינו מייבם
לא שנא נפלה לו יבמתו בין מן
הנשואין בין מן האירוסין
בשלמא מן הנשואין איכא עשה
ולא תעשה באיסורא בתולה
יקח (ייקרא כא) ולא בעולה
דהיינו עשה אלמנה לא יקח
(שם) הרי לאו:

ואין עשה. יבמה יבא עליה
(דברים כה):

ביאה ראשונה. דיבום מקיימא
מצות עשה ביאה שניה לאו
מצות יבום הוא:

רש"י

ומן המקדש לא יצא. בכהן גדול
אונן כתיב (ויקרא כא) דהא
כתיב לעיל מיניה לאביו ולאמו
לא יטמא:

.6. יט, א

"מת לו, מת [אינו יוצא אחר המטה, אלא]:
הו נכסיו, והוא נגלה, הו נגליו והוא נכסה, ויוצא עמקו עד פתח שער העיר,
דברי רבי מאיר".

תגו רבנן:

"ומן המקדש לא יצא" (ויקרא כא, יב), - לא יצא עמקו,
אבל יוצא הוא אחריהו,
ביצד?
הו נכסיו והוא נגלה, הו נגליו והוא נכסה".

7. יט, א

רס"י

מקדושתו לא יצא. כלומר יעשה
חיזוק לדבריו שלא יגרום לצאת
מקדושה וליטמא:
מרריה. מרירות לבו:

"וְיֹצֵא עַד פֶּתַח [שְׁעַר הָעִיר,
דְּבַר רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:
אֵינוּ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ,
מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר: "וַיִּמַן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא""]].

שִׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה!

אָמַר לֵךְ רַבִּי מֵאִיר:
אֵי הָכִי, לְבֵיתוֹ נָמִי לֹא!
אֵלָּא, הָכִי קָאָמַר: "וַיִּמַן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" מִקְדוּשְׁתּוֹ לֹא יֵצֵא,
וְכִינּוֹן דְּאֵית לִיהּ הַכִּירָא, לֹא אֶתִּי לְמִינַנְע.

וְרַבִּי יְהוּדָה?

אֲנָב מְרַרְיָה, דִּילְמָא מְקַרִּי וְאֶתִּי וְנָנְע.

8. יט, א

רש"י

משוח שעבר. כגון שאירע בו פסול בכהן גדול ומינו אחר תחתיו וכשעבר פסולו של ראשון חוזר לעבודתו ושני קרא ליה משוח שעבר:

חלשה דעתיה. דכהן גדול:

חדי בי. שמח באבלי: . ש"מ. מדקתני סגן מיכן והעם מיכן וכהן באמצע היינו סגן היינו ממונה דמתני דקתני הממונה ממצעו לכהן ונותנו בינו לבין העם:

אבלים לשמאל המנחמים. מדקתני ואבל וכל העם משמאלו והרי הוא היה מן המנחמין וקתני אבלים לשמאלו:

ושמע מינה. כן מנהג תנחומין שורה שיהו אבלים עומדין במקומן וכל העם עוברין איש איש כשמגיע אצל האבל מנחמו ועובר מדקתני כשהוא עובר לנחם וגבי מתנחם קתני כשהוא עומד בשורה להתנחם:

"נִשְׁהוּא מְנַחֵם".

תנו רבנן:

"נִשְׁהוּא עוֹבֵר בְּשׁוּרָה לְנַחֵם אֶת אַחֲרִים,

סָגָן וּמְשׁוּחַ שֶׁעָבַר בְּיָמֵינוּ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְאַבְלִים וְכָל הָעָם מְשֻׁמְאָלוּ.

וְנִשְׁהוּא עוֹמֵד בְּשׁוּרָה וּמִתְנַחֵם מְאַחֲרִים,

סָגָן מִיָּמֵינוּ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְכָל הָעָם מְשֻׁמְאָלוּ".

אבל משוח שעבר לא אתי גביה,

מאי טעמא?

חלשא דעתיה, סבר: קא חדי בי.

אמר רב פפא:

שִׁמְעַתְּ מִיָּנָה מִהָא מִתְנִיתָא תָּלַת:

שִׁמְעַתְּ מִיָּנָה: הֵינּוּ סָגָן, הֵינּוּ מְמוּנָה.

וְשִׁמְעַתְּ מִיָּנָה: אַבְלִים עוֹמְדִין וְכָל הָעָם עוֹבְרִין.

וְשִׁמְעַתְּ מִיָּנָה: אַבְלִים לְשֻׁמְאָל הַמְנַחֲמִין הֵן עוֹמְדִין.

9. יט"א

רש"י

ובנה אחריה. בנה הקטן לא יהלך אחריה אלא לפניו:
משום מעשה שהיה. שגנבוהו פריצים מאחריה ונתנוהו בבית וכשחזרה ולא ראתהו התחילה צועקת ובוכה בא אחד מהם ואמר בואי ואראנו ליד ונכנסה אחריו ועינו אותה:
מספרות. זו עם זו:

משום ייחוד. שמא ילך אדם שם ואם לא ישמע קול אדם יכנס וייתיחד שם ותנן (קידושין דף פ:) לא יתייחד אדם עם ב' נשים ובבית הכסא שבשדות קמייירי שהיה בית הכסא שלהם בשדה חוף לעיר והכל ניפנים שם:

**בין שאבלים עומדין שם כו'.
 וכך הורה לי שאין שינוי מנהג בדבר בין שהיו אבלים עומדין בין אבלים עוברין אין כאן קלקול:**

תנו רבנן:

"בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אַבְלִים עוֹמְדִין, וְכָל הָעַם עוֹבְרִין, וְהָיוּ שְׂתֵי מִשְׁפָּחוֹת בִּירוּשָׁלַיִם מִתְּגַדְּוֹת זֶה בְּזֶה, זֹאת אוֹמֶרֶת: אֲנִי עוֹבְרַת תַּחֲלָה, וְזֹאת אוֹמֶרֶת: אֲנִי עוֹבְרַת תַּחֲלָה, הַתְּקִינוּ שְׂיָהָא הָעַם עוֹמְדִין וְאַבְלִים עוֹבְרִין,"

(חזר והלך וסיפר, סימן).

ואמר רמי בר אבא:

הַחֲזִיר רַבִּי יוֹסִי אֶת הַדְּבָר לְיוֹשְׁנֵי בְּצִיפּוֹרִי, שְׂיָהָיו אַבְלִים עוֹמְדִין וְכָל הָעַם עוֹבְרִין.

ואמר רמי בר אבא:

הַתְּקִין רַבִּי יוֹסִי בְּצִיפּוֹרִי, שֶׁלֹּא תֵהָא אִשָּׁה מְהַלְכַת בְּשׁוּק וּבְנֶה אַחֲרֶיהָ, מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה שְׂהִיָּה.

ואמר רמי בר אבא:

הַתְּקִין רַבִּי יוֹסִי בְּצִיפּוֹרִי, שְׂיָהָיו נָשִׁים מְסַפְּרוֹת בְּבֵית הַכֶּסֶא, מִשּׁוּם יִיחּוּד.

אמר רב מנשיא בר עות:

שְׂאִילִית אֶת רַבִּי יֵאִשָּׁה רַבָּה בְּבֵית עֶלְמִין דְּהוּצַל, וְאָמַר לִי: אֵין שׁוֹרָה פְּחוּתָה מַעֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם, וְאֵין אַבְלִים מִן הַמְּנִין.

²⁵בין שאבלים עומדין וְכָל הָעַם עוֹבְרִין, בין שאבלים עוֹבְרִין וְכָל הָעַם עוֹמְדִין.

רש"י

והוא אומר תתנחמו. ברייתא
 היא:
 נחשא קא רמי. סימן הוא מטיל
 להם להרע שיצטרכו לנחומים
 בתמיה:

10. יט, א

"נִשְׁהוּא מִתְנַחֵם [מְאַחֲרִים, כָּל הָעַם אוֹמְרִים לוֹ: 'אָנוּ בְּפָרְתָךְ',
 וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם']".

איבעיא להו:

כי מנחם הוא אחריני, היכי אמר להו?

תא שמע:

"וְהוּא אוֹמֵר: 'תִּתְנַחְמו'".

היכי דמי?

אילימא כי מנחמי אחריני לדידיה אמר להו איהו "תתנחמו",
 נחשא קא רמי להו?!

אלא:

כי מנחם לאחריני אמר להו: "תתנחמו".

שמע מינה.

11. יט, א-ב

כ"י

תנו עיניכם. לדונו בדין ולא תחניפו ולא תשאו פניו :
ויעידו בך. שעבדך הרג את הנפש דעבדו כחמורו והפסד ממון הוא לו לפיכך צריך לדונו בפניו :
נפנה. שמעון לימינו לידע אם יאמרו כמותו :
כבשו פניהם. שהיו יראין ממנו :
בעל מחשבות. הקב"ה :

"מֶלֶךְ:

לא דן [ולא דנין אותו,
 לא מעיד ולא מעידין אותו].

אמר רב יוסף:

לא שנו אלא מלכי ישראל,

אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו,

דכתיב: **"בית דוד פה אמר ה' דינו לבקר משפט"** (ירמיה כא, יב).

ואי לא דינינן ליה, אינהו היכי דינינן?!

והכתיב: **"התקוששו וקושיו"** (צפניה ב, א),

ואמר ריש לקיש: קשט עצמה ואחר כך קשט אחרים.

אלא מלכי ישראל מאי טעמא לא?

משום מעשה שהיה.

דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא,

אמר להו שמעון בן שטח לחכמים: תנו עיניכם בו ונדוננו.

שלחו ליה: עבדך קטל נפשא.

שדריה להו.

שלחו ליה: תא אנת נמי להכא **"והועד בבבלי"** (שמות כא, כט),

אמרה תורה: יבא בעל השור ויעמוד על שורו.

אתא ויתיב.

אמר ליה שמעון בן שטח: ינאי המלך, עמוד על רגליך ויעידו בך.

ולא לפנינו אתה עומד, אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד,

שנאמר: **"ועמדו שני האנשים אשר להם הדיב"** וגו' (דברים יט, יז).

אמר לו: לא בשתאמר אתה, אלא כמה שיאמרו חבריך,

נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע, נפנה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע.

אמר להו שמעון בן שטח: בעלי מחשבות אתם, יבא בעל מחשבות ויפרע מכם.

מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע, ומתו.

באותה שעה אמרו: **"מֶלֶךְ לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו"**.

יט, ב

12. יט, ב

כ"י

ולא חולצין לאשתו. מפני
שאסורה לינשא: חליצה גנאי
היא לו לבא לב"ד ותהא רוקקת
לפניו וייבום גנאי הוא לו לקום
על שם אחיו:
הא דרב אשי. בפי קמא
דקידושין (דף לב:):

"לא חולץ ולא חולצין,
[לא מייבם ולא מייבמין לאשתו].
רבי יהודה אומר:
אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב".

איני?

והאמר רב אשי:

אפילו למאן דאמר: 'נשיא שמחל על כבודו מחול',
מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול!
שנאמר: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו),
שתהא אימתו עליך.

מצוה שאני.

13. יט, ב

רש"י

הראויות לו. המותרות לו אבל נשיו של שאול לא: מלוה אית לך גבאי. עושר גדול וקידושין אחרים לא קיבלתי: בעת תת. כשהגיע עת לתתה לדוד נתנה לעדריאל: מלוה ופרוטה. מלוה עושר גדול שנתחייבתי לך בשביל גלית ופרוטה שוה כסף שקבלתי ממך בהללו ערלות פלשתים: שאול סבר דעתיה. דמקדש למקדש במלוה דחשיבא הלכך לאו קידושי ניהו ואזל ויהבה לפלטי בן ליש: דוד סבר. דעתיה אפרוטה משום הכי קרי לה אשתי: האי תנה את אשתי את מיכל. דמשמע זו אשתי ולא מירב אשתי: מאי דריש ביה. רבי יוסי דלא דריש ולא מירב אשתי: לטעמיה. דדריש ממקרא מעורבב כדלקמן מה מיכל אשתי אף מירב אשתי:

"ואין נושאין] אלמנתו.

רבי יהודה אומר:

נושא המלך אלמנתו של מלך, שכן מצונו בדרך שנשא אלמנתו של שאול, שנאמר: "ואתנה לך את בית אדניה, ואת נשי אדניה בחיקה" [".

תנא:

"אמרו לו לרבי יהודה:

נשים הראויות לו מבית המלך".

ומאי ניהו?

מירב ומיכל.

"שאלו תלמידיו את רבי יוסי:

היאך נשא דוד שתי אחיות בחייה?

אמר להן: מיכל אחר מיתת מירב נשאה.

רבי יהושע בן קרחה אומר:

קידושי טעות היו לו במירב,

שנאמר: "תנה את אשתי את מיכל,

אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים" (שמואל ב' ג, יד).

מאי תלמודא?

אמר רב פפא:

מיכל אשתי, ולא מירב אשתי.

מאי "קידושי טעות"?

דכתיב: "והיה האיש אשר יפנו יעשרנו המלך עשר גדול" (שמואל א' יז, כה).

אזל קטליה.

אמר לו: מלוה אית לך גבאי,

והמקדש במלוה אינה מקודשת.

אזל יהבה לעדריאל,

דכתיב: "ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד" (שמואל א' יח, יט).

אמר ליה: אי בעית דאתן לך מיכל, זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים.

אזל אייתי ליה.

אמר ליה: מלוה ופרוטה אית לך גבאי

שאול סבר: מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה,

ודוד סבר: מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה.

ואיבעית אימא:

דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה,

שאול סבר: לא חזו ולא מידי,

ודוד סבר: חזו לכלבי ושוגרי.

ורבי יוסי, האי "תנה את אשתי את מיכל" (שמואל ב' ג, יד) מאי דריש ביה?

רבי יוסי לטעמיה.

דתנא:

"רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבין.

רש"י

קדושי מיכל לפלטי. פשיטא לן דבעבירה דהא כתיב אשתי מיכל. וקיימא לן (קידושין דף מז.) דעתיה אפרוטה דבת קידושין היא:

בְּתִיב: "וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בָנֵי רַעְפָּה בַת אִיִּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׂאוּל, אֶת אֲרַמְנִי וְאֶת מְפִיבְשֶׁת,

וְאֶת חַמְשֵׁת בְּנֵי מִיכָל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעֵדְרִיאֵל הַמֶּהֱלֵתִי" (שמואל ב' כא, ח).

וְכִי לְעֵדְרִיאֵל נִתְּנָה?!

"וְשָׂאוּל נָתַן אֶת מִיכָל בְּתוֹ אִשְׁתּוֹ דָּוִד לְפַלְטִי בֶן לִישׁ" (שמואל א' כה, מד),

אֲלֹא מִקִּישׁ קִידוּשֵׁי מִירְבַּ לְעֵדְרִיאֵל לְקִידוּשֵׁי מִיכָל לְפַלְטִי,

מֵה קִידוּשֵׁי מִיכָל לְפַלְטִי בְּעַבְיָהּ, אִף קִידוּשֵׁי מִירְבַּ לְעֵדְרִיאֵל בְּעַבְיָהּ."

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה נִמְי

הַכְּתִיב: "אֶת חַמְשֵׁת בְּנֵי מִיכָל בַּת שָׂאוּל" (שמואל א' יח, יט)!

אָמַר לָךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

וְכִי מִיכָל יָלְדָה? וְהֲלֹא מִירְבַּ יָלְדָה!

מִירְבַּ יָלְדָה וּמִיכָל גִּידְלָה, לְפִיכָךְ נִקְרְאוּ עַל שְׁמָהּ.

לְלַמָּדְךָ שְׁכַל הַמַּגְדֵּל יְתוּם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִילוֹ יָלְדוּ.

רש"י

ואשתו היהודית. בכלב בן יפונה משתעי קרא יהודית על שם שכפרה בע"ז ונתגיירה שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי דכתיב (דניאל ג) איתי גוברין יהודאין וגו':

ירד אביגדור. כולן שמותן של משה הן:

מרד. כלב שמרד בעצת מרגלים: **תולדות אהרן ומשה.** ומפרש בתריה בני אהרן ולא הוזכרו בני משה שם:

שפדאו מצער גידול בנים. שפדאו מצער גידול בנים שהוטל עליו טורח השבטים שעל אברהם היה מוטל אותו טורח דכתיב (בראשית כו) והרביתי את זרעך והוא פדאו:

14. יט, ב

(חנינא קרא, יוחנן ואשתו, אלעזר וגאולה, ושמואל בלימודי - סימן)

רבי חנינא אומר:

מהכא: **"ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן נעמי"** (רות ד, יז).

וכי נעמי ילדה? והלא רות ילדה!

אלא רות ילדה ונעמי גידלה, לפיכך נקרא על שמה.

רבי יוחנן אומר:

מהכא: **"ואשתו היהדיה ילדה את ירד אבי גדור ..."**

ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד" (דברי הימים א' ד, ח).

"מרד" - זה כלב,

ולמה נקרא שמו **"מרד"**?

שמרד בעצת מרגלים.

וכי בתיה ילדה? והלא יוכבד ילדה!

אלא יוכבד ילדה, ובתיה גידלה,

לפיכך נקרא על שמה.

רבי אלעזר אומר:

מהכא: **"ואלת בורוע עמך בני יעקב ויוסף סלה"** (תהלים עז, טז).

וכי יוסף ילד? והלא יעקב ילד!

אלא יעקב ילד ויוסף כילכל,

לפיכך נקראו על שמו.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

כל המלמד בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו,

שנאמר: **"ואלה תולדות אהרן ומשה"** (במדבר ג, א),

וקתיב: **"ואלה שמות בני אהרן"** (במדבר ג, ב),

לומר לה: אהרן ילד, ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו.

"למן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם" (ישעיה כט, כב).

וכי היכן מציינו ביעקב שפדאו לאברהם?

אמר רב יהודה:

שפדאו מצער גידול בנים,

והיינו דכתיב: **"לא עתה יבוש יעקב"**²⁶ (ישעיה כט, כב),

"לא עתה יבוש יעקב" - מאביו,

"ולא עתה פניו יחורו" - מאביו אביו.

²⁶ למן כה-אמר ה' אל-בית יעקב אשר פדה את-אברהם, לא-עתה יבוש יעקב, ולא עתה פניו יחורו.

15. יט, ב - כ, א

רָפָ"י

והא כתיב אישה. אלמא בא עליה:
 שנעשה לה כאישה. שהיה מגדלה ומחבבה:
 הלך ובכה אחריה. בקושיא קא נסיב לה:
 עד בחורים. קרא קא דריש ואזיל:
 תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז. דבר גדול של יוסף כדבר קל וקטן שבבועז תוקף דבר גדול וחמור ויש לו שם ענוה דבר שאין לו שם שאדם עושה לפי תומו:
 שנעשה בשרו. אבר:
 כראשי לפתות. נתקשה ואעפ"כ כבש יצרו ואף על פי שפנויה היתה ועמו במיטה אבל יוסף אשת איש היתה ואינה עמו במיטה:
 תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי. דאילו בועז חדא לילה ופלטי שנים רבות:

כתיב: "פלטי" (שמואל א' כה, מד),
 וכתיב: "פלטיאל" (שמואל ב' ג, טו)!

אמר רבי יוחנן:
 פלטי שמו,
 ולמה נקרא שמו פלטיאל?
 שפלטו אל מן העבירה.
 מה עשה?
 נעץ חרב בינו לבינה,
 אמר: כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה.
 והכתיב: "וילך אתה אישה"²⁷ (שמואל ב' ג, טז)!

שנעשה לה כאישה.

והכתיב: "הלוך ובכה"!

על המצוה דאזיל מיניה.

"עד בחורים" - שנעשו שניהם כבחורים, שלא טעמו טעם ביאה.

אמר רבי יוחנן:
 תוקפו של יוסף - ענוותנותו של בועז.
 תוקפו של בועז - ענוותנותו של פלטי בן ליש.

"תוקפו של יוסף - ענוותנותו של בועז"?
 דכתיב: "ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת" (רות ג, ח).

מאי "וילפת"?

אמר רב:
 שנעשה בשרו כראשי לפתות.

כא, "תוקפו של בועז - ענוותנותו של פלטי בן ליש"
 כדאמרן.

אמר רבי יוחנן:
 מאי דכתיב: "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה" (משלי לא, כט)?
 "רבות בנות עשו חיל" - זה יוסף ובועז.
 "ואת עלית על כלנה" - זה פלטי בן ליש.

אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן:
 מאי דכתיב: "שקר החן והבל היפי" (משלי לא, ל)?
 "שקר החן" - זה יוסף.
 "והבל היפי" - זה בועז.
 "יראת ה' היא תתהלל" - זה פלטי בן ליש.

דבר אחר: "שקר החן" - זה דורו של משה.
 "והבל היפי" - זה דורו של יהושע.
 "יראת ה' היא תתהלל" - זה דורו של חזקיה.

דבר אחר:

²⁷ וילך אתה אישה הלוך ובכה אחריה עד-בחרים ויאמר אליו אבנר לך שוב וישב.

כ"י

דורו של משה ויהושע. עסקו בתורה הרבה ודורו של חזקיהו יותר מהם כדכתיב (ישעיה י') וחובל עול מפני שמן ואמרינן בחלק (לקמן דף צד:) חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיה שהיה דולק בבתי מדרשות עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ: **מתכסין בטלית אחת.** עניים היו:

"שקר ההן" - זה דורו של משה ויהושע.

"זהבל היפני" - זה דורו של חזקיה.

"יראת ה' היא תתהלל" - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי.

אמרו עליו על **רבי יהודה ברבי אילעאי**,
שָׁהוּ שֵׁשָׁה תְּלֻמִּידִים מִתְּכַסִּין בְּטִלִית אַחַת,
וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה.

16. כ, א

רש"י

רבי יהודה אומר לעולם. לפני המטה יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו של אבנר ואי ס"ד נשים אחר המטה אורחיה דדוד להלך עם הנשים: **בתחילה להברותו.** שהיו סבורין שמאתו היתה הריגת אבנר: **ולבסוף להברותו.** שידעו הברור שלא מאת דוד נהרג אבנר: **למחות בשאול.** בהריגת נוב עיר הכהנים: **ידיך לא אסורות.** אדם חשוב היית לשאול והיה לך למחות ולפי שלא מחית כנפול לפני בני עולה נפלת: **מכדי מחויי מחית.** והכי קאמר ידיך לא אסורות היו לא ניהגת בעצמך כאדם חשוב אלא בכל כוחך גילית בדעתך ומחית בשאול: **ששה מלכות בית דוד.** שהעמיד את איש בושת למלך ואם לא המליכו אבנר היו ממליכין את דוד ומשמלך איש בושת עד יום שמלך דוד על כל ישראל היו שתי שנים ומחצה שתי שנים לאיש בושת וחצי שנה בין מיתתו למלכות דוד שמשמת שאול מלך דוד בחברון וכתבי בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים צא מהן חמש שנים שבין מיתת שאול למלכות איש בושת דתניא בסדר עולם (ולקמן דף קז.) והימים אשר מלך דוד על גוי נמצאת מלכות ישראל בטילה חמש שנים אלמא חמש שנים היו בלא מלך נשתיירו שתי שנים ומחצה ממלכות איש בושת למלכות בית דוד:

מתניתין

מת לו מת - אינו יוצא מפתח פלטרין שלו.

רבי יהודה אומר:

אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא,

שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר,

שנאמר: "והמלך דוד הלך אחר המטה" (שמואל ב', ג, לא).

אמרו לו: לא היה הדבר אלא לפי שאת העם.

ונשמכרין אותו, כל העם מסובין על הארץ, והוא מיסב על הדרגא.

גמרא

תנו רבנן:

"מקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה - יוצאות, לפני המיטה - יוצאות.

רבי יהודה אומר:

לעולם נשים לפני המיטה יוצאות.

שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר,

שנאמר: "והמלך דוד הלך אחר המטה" (שמואל ב', ג, לא),

אמרו לו: לא היה הדבר אלא לפי שאת העם, ונתפייסו.

שהיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים,

ויצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים,

שנאמר: "וידעו כל העם וכל ישראל ...

כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר" (שמואל ב', ג, לו),

דרש רבא:

מאי דכתיב: "ויבא כל העם להברות את דוד" (שמואל ב', ג, לה),

כתיב "להברות", וקרינו "להברות",

בתחלה רצו להכרותו, ולבסוף להברותו.

אמר רב יהודה אמר רב:

מפני מה נענש אבנר?

מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה.

רבי יצחק אומר:

מיחה ולא נענה.

ולשניהן מקרא אחד דרשו:

"ויקנו המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר.

ידך לא אסרות ורגליך לא לנחשתים הגשו" (שמואל ב', ג, לג-לד).

מאן דאמר לא מיחה,

הכי קאמר: "ידך לא אסרות ורגליך לא לנחשתים הגשו",

מאי טעמא לא מחית?

"מנפול לפני בני עולה נפלת".

ומאן דאמר מיחה ולא נענה:

איתמהויי מתמה: "הכמות נבל ימות"!!

"ידך לא אסרות ורגליך לא לנחשתים",

מכדי מחויי מחית.

מאי טעמא "מנפול לפני בני עולה נפלת"?

למאן דאמר מיחה מאי טעמא איענש?

אמר רב נחמן ברבי יצחק:

ששהא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה.

17. כ, א-ב

"נְשַׁמְבְּרִין אוֹתוֹ" [כָּל הָעַם מְסוּבִין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מֵיִסָּב עַל הַדְּרָגָשׁ].

מאי דְּרָגָשׁ?

אמר עולא:

עֲרָסָא דְגָדָא.

אָמְרוּ לִיה רַבְּנָן לְעוּלָא:

מִי אֵיכָא מִיַּד דְּעַד הָאֵידָנָא לֹא אוֹתְבִינְהּ, וְהִשְׁתָּא מוֹתְבִינָן לִיה?

מתקיף לֵה רַבָּא:

מאי קוּשְׁיָא?

דִּילְמָא מִיַּד דְּהוּה אֲכִילָהּ וּשְׁתִּיה, דְּעַד הָאֵידָנָא לֹא אֲכִילָהּ וְלֹא אֲשְׁקִינָהּ, הִשְׁתָּא קָא מוֹכְלִינָן לִיה וְקָא מוֹשְׁקִינָן לִיה?

אָלָא אִי קוּשְׁיָא הָא קוּשְׁיָא:

"דְּרָגָשׁ אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפּוֹתוֹ, אֲלָא זוֹקְפוֹ"

וְאִי סְלָקָא דְעַתְדָּא 'עֲרָסָא דְגָדָא', אֲמַאי אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפּוֹתוֹ? וְהִתְנַיָּא:

"הַנוֹפֵה אֶת מִטָּתוֹ, לֹא מִטָּתוֹ בְּלִבְדּוֹ הוּא נוֹפֵה,

אֲלָא כָּל מִטּוֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ הוּא נוֹפֵה!"

מאי קוּשְׁיָא?

דִּילְמָא מִיַּד דְּהוּה אֲמָטָה מְיוֹחֶדֶת לְכָלִים.

דְּקִתְנִי:

"אִם הֵייתָה מְיוֹחֶדֶת, אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפּוֹתָהּ."

אָלָא, אִי קוּשְׁיָא הָא קוּשְׁיָא:

"דָּבָן שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר:

דְּרָגָשׁ, מִתִּיר קִרְבִּיטִין וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵילָיו.

וְאִי סְלָקָא דְעַתְדָּא 'עֲרָסָא דְגָדָא' - קִרְבִּיטִין מִי אֵית לִיה?!

אָלָא, כִּי אַתָּא רַבִּין אָמַר:

אָמַר לִי הֵהוּא מְרַבְּנָן, וְרַב תַּחֲלִיפָא שְׁמִיה, דְּהוּה שְׂכִיחַ בְּשׂוּקָא דְגִילְדָאִי, וְאָמַר לִיה: מאי דְּרָגָשׁ?

עֲרָסָא דְצִלָּא.

אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

דְּרָגָשׁ - אֲסִירוּגוֹ מִתּוֹכוֹ,

מָטָה - סִירוּגָהּ מְעַל גְּבֵהּ.

מִיתִיבִי:

"כְּלִי עַץ, מְאִימְתִי מְקַבְּלִין טוּמְאָה?"

הַמָּטָה וְהַעֲרִיסָה - מְשִׁישׁוּפָם בְּעוֹר הַדָּג."

וְאִי מָטָה מְסוֹדְרָתָהּ הִיא מְעַל גְּבֵהּ, לָמָּה לִי שִׁיפַת עוֹר הַדָּג?

אָלָא: הָא וְהָא מִתּוֹכוֹ,

מָטָה - אַעוּלִי וְאַפּוּקִי בְּבִזְיוּנִי,

דְּרָגָשׁ - אַעוּלִי וְאַפּוּקִי בְּאַבְקָתָא.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

הֲלָכָה כְּרַבָּן שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲמִי:

מָטָה שְׁנַקְלִיטָהּ יוֹצֵאִין זוֹקְפָהּ, וְדִיו.

רָט"ו

דרגש ערסא דגדא. נוהגין היו לערוך מטה ושלחן בבית ולא היו משתמשין בהן כלל אלא למזל הבית מונחת משום נחוש גדא מזל ודומה גד גדי וסנוק לא (שבת דף סז:):

עד השתא לאו אותביניה. עד הנה לא ישב על אותה מיטה שהרי מונחת היא לנוי הבית:

והשתא. דאבל הוא בעינן לאותביה עלה מהיכא תיפוק לן: **השתא מוכלינן ליה.** משל אחרים:

אלא אי קשיא. אדעולא הא קשיא עלה דתניא בעלמא (מו"ק דף כז.) דרגש אין צריך האבל לכפותו:

מתיר קרביטין. בימי אבלו קרביטין לולאות:

קרביטין מי אית ליה. הלא כשאר מטות עושין אותה מטה:

גילדאי. רצענין:

ערסא דצלא. מטה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנטותו עונבין הרצועות בארוכות המטה וכשמתיירין אותה הוא נופל והן הן קרביטין וחס הוא עליו לכפותו שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע שלא היו ראשי כרעיו גבוהין מסירונו למעלה וקאמר ת"ק זוקפו על דופן הכרעים וארוכותיו למעלה ואמר ליה רבן שמעון מתיר קרביטין והוא נופל:

סירונו. קשירתו:

מתוכו. שיש נקבים בארכבותיו ותוחבין בהן ראשי רצועות התלויות בעור ועונבים ואין מרכיבין הרצועה על גבי ארוכות המטה:

סירונו מעל גבה. החבלים מרכיבין על ארוכות המטה מיכן ומיכן ואורג והוא סירונו:

העריסה. עריסת תינוקות בריי"ץ:

משישופם בעור הדג. משפשפם בעור הדג כדי להחליק הארוכות ליפותם:

למה לי שיפת עור הדג. הלא אין יופיה ניכר שהרי מכוסות הן תמיד בראשי החבלים המסורגין על גבן:

מטה אעולי ואפוקי בבזיוניה. בבזעים ונקבים של ארוכות מכניס ומוציא ראש החבל ומסרג: **באבקתא.** לולאות התלויות בנקבי ארכבותיו ובהן מכניסין ראשי רצועות התלויות בשפת העור:

שנקליטיה יוצאין. נקליטין שני עצים ארוכים ומעמידין אותן באמצע דופני המטה אחד מראשותיה ואחד מרגלותיה ומפוצלין הן בראשותיהן ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורסין הכילה ויש שמחברין אותן נקליטין למטה והיינו יוצאין שמחברין ויוצאין מן המטה ואין יכול לכפותה מפני נקליטיה:

זוקפה. על מראשותיה או על מרגלותיה וארכבותיה למעלה ודיו:

18. כ"ב

רס"י

מתני'

ופורץ. גדרות אחרים:
לעשות לו דרך. לשדהו ולכרמו:
חלק בראש. חלק היפה בורר
ראשון ונטל מחצה:

גמ'

בפרשת מלך. בספר שמואל (א)
(ח) בניכם ובנותיכם יקח וכיוצא
בהם:

רב אמר לא נאמרה פרשה.
דשמואל אלא לאיים עליהם
שתהא אימת מלכם עליהם אבל
אינו מותר לעשות:

ה"ג רבי יהודה אומר לא
נאמרה פרשה זו אלא לאיים
עליהם. ולא גרס ליראם
ולבהלם דהא לרבי יהודה יפה
כיוונו שהרי נצטוו ישראל על כך
והכי גרס לה בתוספתא:

שלוש מצות. להכי נקט שלש
הללו שהן תלויות זו בזו
לעשותן כסדרן כדמפרש לקמן
בתחלה מלך ואחריה עמלק
ואחריה בית הבחירה:

בכניסתם לארץ. דבכולהו כתיב
ירושה וישיבה וירשתה וישבת
בה ואמרת אשימה עלי מלך
(דברים יז) בעמלק כתיב (שם
כה) והיה בהניח ה' וגו' ובבנין
בית הבחירה כתיב (שם יב)
ועברתם את הירדן וישבתם
בארץ וגו' והדר כתיב והיה
המקום וגו':

לא נאמרה פרשה זו. דשום
תשים עליך מלך משום מצוה
אלא כנגד תרעומתם שגלוי
לפניו שעתידיים להתרעם על כך
ולומר והיינו גם אנחנו ככל
הגוים שנאמר ואמרת אשימה
עתידין אתם לומר כן: ר' נהוראי
אמר כו' לא גרסינן ליה
בתוספתא ותדע דשיבוש הוא
דהא קי"ל בעירובין (דף יג):
דהוא רבי נחמיה הוא רבי
נהוראי:

עמי הארץ קלקלו. דאילו זקנים
שאלוהו לשופטם ולרדות
הסרבנים שבהם אבל עמי הארץ
תלו עליו מלחמותיהם שאמרו
ויצא בראשינו ונלחם את
מלחמתנו:

מתניתין

מוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבועים ואחד,
ופורץ לעשות לו דרך, ואין ממחה בידו.
דרך המלך אין לו שיעור.
וכל העם בוזזין ונותנין לו,
והוא נוטל חלק בראש.

גמרא

תנינא חדא זימנא:

"אין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבועים ואחד!"

אידי דתנא כל מילי מלך,
תנא נמי מוציאין למלחמת הרשות.

אמר רב יהודה אמר שמואל:
כל האמור בפרשת מלך - מלך מותר בו.

רב אמר:

לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם,
שנאמר: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו)
שתהא אימתו עליך.

כתנאי

"רבי יוסי אומר:

כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו.

רבי יהודה אומר:

לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם,
שנאמר: "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך.

וכן היה רבי יהודה אומר:

שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ:
להעמיד להם מלך,

ולהכרית זרעו של עמלק,

ולבנות להם בית הבחירה.

רבי נהוראי אומר:

לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן,

שנאמר: "ואמרת אשימה עלי מלך" (דברים יז, יד),

תניא:

"רבי אליעזר אומר:

זקנים שבדוד כהוגן שאלו,

שנאמר: "תנה לנו מלך לשפטנו" (שמואל א' ח, י),

אבל עמי הארץ שבהו קלקלו,

שנאמר: "והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלפניו ויצא לפנינו" (דברים יז, יט-כ).

תניא:

"רבי יוסי אומר:

שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ:

להעמיד להם מלך,

ולהכרית זרעו של עמלק,

ולבנות להם בית הבחירה.

ואיני יודע איזה מהן תחילה.

כשהוא אומר: "כי יד על פס יה מלחמה לה בעמלק" (שמות יז, טז),

הוא אומר: להעמיד להם מלך תחילה, ואין "פסא" אלא מלך.

שנאמר: "והשב שלמה על פסא ה' למלך" (דברי הימים א' כט, כג).

כ"י

וְעָדִיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחלה,
או להכרית זרעו של עמלק תחלה.

בשהוא אומר: "והניח לכם מקל איביכם ..."

והיה המקום אשר יבחר ה'" וגו' (דברים יב, י-יא),

הוי אומר: להכרית זרעו של עמלק.

וכן בָּדוּד הוא אומר:

"ויהי מי יושב המלך דוד בביתו זה הניח לו מסביב" (שמואל ב' ז, א),

וכתיב: "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנָּבִיא:

רְאֵה נָא אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבַיִת אַרְזִים" (דברים יב, ב)."

19. כ, ב

רפ"י

בתחילה. קודם שנשא שלמה נשים נכריות מלך אף על עליונים:
וכשם שמלך על תפסח ועזה כך מלך על כל העולם כולו. והכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמתפסח ועד עזה:
על מקלו. שהשליכו אשמדאי מכסאו כדאמרין במסכת גיטין (דף סח:):
גונדו. טליתו ובסדר טהרות (כלים. פרק טז) פירש רב האיי מקידה הוא מקידה של חרש ודומה לו חד אמר קודו וחד אמר מקלו (ויקרא רבה פרשה אחר) והוא מקידה ששותה בה מים:
מלך והדיוט. ושוב לא חזר למלכותו:

אמר ריש לקיש:
 בתחילה מלך שלמה על העליונים,
שנאמר: "וישב שלמה על כסא ה'" (דברי הימים א כט, כג),
 ולבסוף מלך על התחתונים,
שנאמר: "כי הוא רדה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה" (מלכים א' ה, ד).
רב ושמואל,
 חד אמר: תפסח בסוף העולם, ועזה בסוף העולם.
 וחד אמר: תפסח ועזה בהדי הדדי הוו יתבו,
 וכשם שמלך על תפסח ועל עזה, כך מלך על כל העולם כולו,
 ולבסוף לא מלך אלא על ישראל,
שנאמר: "אני קהלת הייתי מלך על ישראל" וגו' (קהלת א, יב),
 ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים,
שנאמר: "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם" (קהלת א, א),
 ולבסוף לא מלך אלא על מטתו,
שנאמר: "הנה מטתו של שלמה" וגו' (שיר השירים ג, ז),
 ולבסוף לא מלך אלא על מקלו,
שנאמר: "זה היה חלקי מכל עמלי" (קהלת ב, י).
רב ושמואל,
 חד אמר: מקלו,
 וחד אמר: גונדו.

הדר או לא הדר?

רב ושמואל,
 חד אמר: הדר,
 וחד אמר: לא הדר.

מאן דאמר לא הדר - מלך והדיוט,
 ומאן דאמר הדר - מלך והדיוט ומלך.

רש"י

וימשחו אותו. בשלמה כתיב:
והיתה לאהרן ולבניו. בלחם
הפנים כתיב:

20. כ, ב - כא, א

"פֹּדֵץ לַעֲשׂוֹת לוֹ דָּרֶךְ [וְאִין מִמַּחֶה בְּיָדוֹ].
דָּרֶךְ הַמֶּלֶךְ אִין לוֹ שִׁיעוֹר.
וְכָל הָעַם בּוֹזְזִין וְנוֹתְנִין לוֹ,
וְהוּא נוֹטֵל חֶלֶק בְּרֵאשׁ].

תנו רבנן:

"אוֹצְרוֹת מַלְכִים - לַמֶּלֶךְ,
וְשֶׁאֵר בִּיזָה שְׁבוּזִין - מִחֻצָּה לַמֶּלֶךְ וּמִחֻצָּה לָעַם".

אָמַר לִיה אַבְיִי לְרַב דִּימִי,

וְאָמַרִי לֵה לְרַב אַחָא:

בְּשִׁלְמָא "אוֹצְרוֹת מַלְכִים לַמֶּלֶךְ" אוֹרְחָא דְמַלְתָּא,

אַלָּא "שֶׁאֵר בִּיזָה שְׁבוּזִין - מִחֻצָּה לַמֶּלֶךְ וּמִחֻצָּה לָעַם" - מְנַלְן?

כא, א דכתיב: ^"וימשחו לה' לנגיד ולצדוק" (דברי הימים א' כט, כב).

מקיש "נגיד" ל"צדוק"

מה "צדוק" מחצה לו, ומחצה לכל אחיו,

אף "נגיד" מחצה לו ומחצה לאחיו.

ו"צדוק" גופיה מנלן?

דתניא:

"דבי אומר:

"והיתה לאהרן ולבניו" (ויקרא כד, ט) - מחצה לאהרן ומחצה לבניו".

21. כא, א

רס"י

מתני'

שמנה עשרה. לקמן נפקא לן:

גמ'

עשירה ממשכנין אותה. לפי שאינה צריכה לאותו כסות להחזירו לה בלילה: משיאה שם רע. שתכנס לביתך שחרית וערבית:

מתניתין

"לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה.

רבי יהודה אומר:

מרבה הוא לו, ובלבד שלא יהו מסירות את לבו.

רבי שמעון אומר:

אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה.

אם כן למה נאמר "לא ירבה לו נשים" (דברים יז, יז)?

דאפילו פאביגיל.

גמרא

למימרא דרבי יהודה דריש טעמא דקרא,

ורבי שמעון לא דריש טעמא דקרא?

והא איפקא שמעינן להו!

דתניא:

"אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה,

שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה" (דברים כד, יז),

דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר:

עשירה ממשכנין אותה, עניה אין ממשכנין אותה,

ואתה חייב להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכנותיה."

ואמרין: מאי קאמר?

הכי קאמר:

מתוך שאתה ממשכנה אתה חייב להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכנותיה,

אלמא רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא

ורבי שמעון דריש טעמא דקרא!

בעלמא רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא,

ושאני הכא דמפרש טעמא דקרא: מה טעם "לא ירבה לו נשים"?

משום "לא יסור לבבו" (דברים כד, יז).

ורבי שמעון אמר לך:

מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא,

אם כן לכתוב קרא "לא ירבה לו נשים" ולישתוק,

ואנא אמינא: מה טעם "לא ירבה" ? משום "לא יסור".

"לא יסור" למה לי?

אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זו לא ישאנה.

אלא מה אני מקיים "לא ירבה" דאפילו פאביגיל.

22. כֹּהֵן א

רַשִׁי

למאן דדריש וי"ו. ר"ע בד' מיתות ב"ד (לקמן דף טא.) ישמעאל אחי בת ובת אני דורש:
 חרשתם בעגלתי. שמשון קרי לה לאשתו כשהגידה להם חידתו:
 ואמר רב שקלה מיכל למטרפסה. זה היה פרעון חטאתה מה שנכתב בצידו לא היה לה ולד אלמא מההוא מעשה ואילך לא הוה לה אבל מקמי הכי איכא למימר דהוה לה:

הני "שמונה עשרה", מנלן?

דכתיב: "ויולדו לדוד בנים בחברון, ויהי בכורו אמנון לאחינעם היזרעאלית. ומשנהו כלב לאביגיל אשת נבל הכרמלי, והשלישי אבשלום בן מעכה. והרביעי אדניה בן חגית והחמישי שפטיה בן אביטל. והששי יתרעם לעגלה אשת דוד, אלה יולדו לדוד בחברון" (שמואל ב' ג, ב-ה),

וקאמר ליה נביא: "אם מעט ואספה לך כהנה וכהנה" (שמואל ב' יב, ח).
 "כהנה" - שית,
 "וכהנה" - שית,
 דהוה להו תמני סרי.

מתקיף לה רבינא:

אימא "כהנה" - תרתי סרי,
 "וכהנה" - עשרין וארבע!

תניא נמי הכי:

"לא ירפה לו נשים" - יותר מעשרים וארבע.

למאן דדריש וי"ו - ארבעים ושמונה הווי!

תניא נמי הכי:

"לא ירפה לו נשים" - יותר מארבעים ושמונה.

ותנא דידן מאי טעמיה?

אמר רב כהנא:

מקיש "כהנה" בתרא ל"כהנה" קמא,
 מה "כהנה" קמא - שית, אף "כהנה" בתרא - שית.

והא הואי מיכל!

אמר רב:

עגלה זו מיכל,
 ולמה נקרא שמה עגלה?
 שחכיבה עליו כעגלה,
 וכן הוא אומר: "לולי חרשתם בעגלתי" וגו' (שופטים יד, ח).

ומי הווי למיכל בני?

והכתיב: "ולמיכל בת שאול לא היה לה וילד עד יום מותה" (שמואל ב' ו, כג)!

אמר רב חסדא:

עד יום מותה לא היה לה, ביום מותה היה לה.

מכדי בנים היכא קא חשיב להו? בחברון!

ואילו מעשה דמיכל, בירושלים הוה!

דכתיב: "ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון,

ותרא את המלך דוד מפוז ומכרפר לפני ה' ותבו" (שמואל ב' ו, טז).

ואמר רב יהודה ואיתימא רב יוסף:

שקלתה מיכל למיטרפסה.

רש"י

והא כתיב ויקח דוד עוד. אלמא
טובא הווי ליה נשים:

אָלָא אֵימָא:

עַד אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה הָיָה לָהּ, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ לֹא הָיָה לָהּ.

והקתיב: "ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלם" (שמואל ב' ה, יג)!

לְמַלּוּי שְׁמוּנָה עֶשְׂרִי.

מאי "נשים" ומאי "פלגשים"?

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

נָשִׁים - בְּכַתוּבָה וְקִידוּשִׁין,

פְּלִגְשִׁים - בְּלֹא כְּתוּבָה וּבְלֹא קִידוּשִׁין.

23. כא, א-ב

ר"י

יפת תואר. הנשבית במלחמה כדכתיב (דברים כח) וראית בשביה:

תמר. אחות אבשלום בת יפת תואר היתה קודם שנתגיירה בלב שלם מעכה אמו ילדה לו לדוד את תמר והיתה אצלו בתורת יפת תואר:

ועתה דבר נא וגו'. תמר מנסיב ליה עצה לאמנון:

מי הוה שרייה ליה אלא שמע מינה. עדיין לא נתגיירה אמו כשילדתה ותנן ולד שפחה וכותית מישראל אין לו קורבת אב במסכת יבמות (דף כב.) מי שיש לו בן מ"מ וכי:

והתחל. עשה עצמך כחולה:

הבריה. מאכל טיגון פרי"ט:

שלא היה להם לבנות ישראל. קודם שחטאו וגבהו בנות ציון (ישעיה ג):

לא שער בית השחי. תחת אצילי זרועותיהן:

גדרה תמר. בדמעתה וזעקתה ונהגה עצמה בבזיון נשאו שאר נשים ק"ו בעצמן מה בנות מלכים אירע קלקול זה בהדיוטות על אחת כמה וכמה: **על הייחוד.** דאשת איש ועל הפנויה:

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

אַרְבַּע מֵאוֹת יְלָדִים הָיוּ לוֹ לְדָוִד, וְכוּלָן בְּנֵי יַפֶּת תּוֹאֵר הָיוּ, וּמִגְדְּלֵי בְלוּרִיּוֹת הָיוּ, וְכוּלָן יוֹשְׁבֵי בְּקִרְוֹנוֹת שֶׁל זְהָב, וּמִהֶלְכֵי בְּרָאשֵׁי גְיִסוֹת הָיוּ, וְהֵם הָיוּ בְּעַלֵי אֲגֻרֹפִין שֶׁל בֵּית דָּוִד.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

תָּמַר בַּת יַפֶּת תּוֹאֵר הָיְתָה,

שְׁנַאמַר: "וְעַתָּה דַּבֵּר נָא עַל הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנַעֲנִי מִמֶּךָ" (שמואל ב' יג, ג).

וְאִי סֵלְקָא דְעֵתְךָ בַּת נִישׁוּאִין הוּאִי, אַחֲתִיָּה מִי הוּהוּ שְׂרָיָא לִיָּה!?

אַלָּא שְׁמַע מִיָּנָה: בַּת יַפֶּת תּוֹאֵר הָיְתָה.

"וְלֹאֲמַנּוֹן רַע וְשָׂמוּ יוֹנְדָב בֶּן שְׁמֵעָה אַחֵי דָּוִד, וְיוֹנְדָב אִישׁ חָכָם" וגו' (שמואל ב' ו, ג).

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

"אִישׁ חָכָם" - לְרִשְׁעָה.

"וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ אַתָּה כַּכָּה דַל בֶּן הַמֶּלֶךְ..."

וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹנְדָב שֶׁכֵּב עַל מִשְׁפַּכָּךְ וְהַתְּחַל" וגו'

עַד "וְעֵשְׂתָה לְעֵינֵי אֶת הַבְּרִיָּה" (שמואל ב' ו ד-ה),

"וְתַקַּח הַמִּשְׁרֵת וְתַצְקַ לְפָנָיו" (שמואל ב' ו ט).

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

שְׁעֵשְׂתָה לוֹ מִיָּנִי טִיגוֹן.

"וַיִּשְׁנֶאֱהָ אֲמַנּוֹן שְׁנֵאָה גְדוֹלָה מְאֹד" (שמואל ב' ו טו),

מאי טעמא?

אָמַר רַבִּי יֶצְחָק:

נִימָא נְקֻשְׂרָה לוֹ וְעֵשְׂאָתוּ כְרוֹת שְׁפָכָה.

וְכִי נְקֻשְׂרָה לוֹ, אִיְהִי מַאי עֲבָדָה?

אַלָּא אִימָא: קֻשְׂרָה לוֹ נִימָא, וְעֵשְׂאָתוּ כְרוֹת שְׁפָכָה.

איני?

וְהָא דְרִשׁ רַבָּא:

מאי דכתיב: "וַיֵּצֵא לָהּ שֵׁם בְּגוּיִם בְּמִצְרָיִם" (יחזקאל טז, יד)?

שְׂאִין לָהּ לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁעַר בֵּית הַשְּׁחִי וְלֹא בֵּית הָעֶרְוָה!

שְׂאִי תָמַר, דְּבַת יַפֶּת תּוֹאֵר הוּאִי.

"וְתַקַּח תָּמַר אֶפְרַיִם עַל רֵאשִׁי וְתַנְתֵּן הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלֶיהָ קִרְעָה" (שמואל ב' יג, יט).

תָּנָא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה:

"גָּדוֹל גְּדוֹל גְּדוֹל אֲדָרָה תָּמַר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,

אָמַר: לְבָנוֹת מַלְכִּים בְּךָ, לְבָנוֹת הַדְּיוֹטוֹת עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה,

אִם לְצְנוּעוֹת בְּךָ, לְפְרוּצוֹת עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה גְזָרוּ אֲעַל הַיִּיחוד, וְעַל הַפְּנוּיָה.

כא,

יחוד? דאורייתא הוא!

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן הוצמדק:

רמז לייחוד מן התורה מניין?

כ"י

שבקש להולמו ולא הולמתו. שתשב בראשו כתר מלכות ולא הולמתו לפי שהיה שרביט של זהב בתוך חללה מדופן לדופן ואינה מתיישבת בראשו אלא למי שיש לו חריץ בראשו והיא עדות לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו ומי שאינו ראוי למלכות אינו הולמתו:

מאי רבותיה. דחמשים איש לבן מלך:

נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים. נטולי טחול על ידי סם שהטחול מכבידו לאדם וחקוקי כפות הרגלים אין בשר בפרסותיהם ורצים על הקוצים ועל הברקנין ואינן ניזוקין:

שנאמר: **"כי יסיתך אחיך בן אמך"** (דברים יג, ז), וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית? אלא לומר לך: בן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה.

אלא אימא: גזרו על ייחוד דפנויה.

"ואדניה בן הגית מתנשא לאמר אני אמלך" (מלכים א' א, ה),

אמר רב יהודה אמר רב: מלמד שביקש להולמו ולא הולמתו.

"ויעש לו רכב ופדשים וחמשים איש רצים לפניו",

מאי רבותא?

אמר רב יהודה אמר רב: כולן נטולי טחול, וחקוקי כפות רגלים היו.

24. כא, ב

רש"י

מתני'

אספניא. שכר חיילות מדי שנה בשנה הנכנסין והיוצאין עמו כל השנה:

גמ'

לו. משמע להרחיב דעתו ולהגדיל ברבוי סוסים: הסוסים באים ממצרים לארץ ישראל וצריך לשלוח שלוחים לקנות לו סוסים ועוברים בלא תוסיפו לראותם עוד עד עולם (שמות יד): בעשה ולא תעשה לא גרסינן:

הוה אמינא אפילו כדי רכבו לא. בתמיה מלכות בלא רכב ופרשים מי חשיבא:

לאפושי. רכב ופרשים וסוסים לרכוב בהרווחה ולא בצמצום. ל"א לאפוחי גרסינן כשרכב סוס אחד ומושך סוס אחד אצלו ביד ורכב פעם על זה ופעם על זה להרגיע את חברו:

מתניתין

"לא ירבה לו סוסים" - אלא כדי מרבבתו.
 "וקסף וזהב לא ירבה לו מאד" - אלא כדי ליתן אספניא.

וכותב לו ספר תורה לשמו.
 יוצא למלחמה - מוציאה עמה.
 נכנס - הוא מכניסה עמו.
 יושב בדין - היא עמו.
 מיטב - היא בנגדו,
שנאמר: "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" (דברים יז, יט).

גמרא

תנו רבנן:

"לא ירבה לו סוסים" (דברים יז, טז) - יכול אפילו כדי מרבבתו ופרשיו?
 תלמוד לומר: "לו" - לו אינו מרבה, אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו.
 הא מה אני מקיים "סוסים"?
 סוסים הבטלנין,
 מניין שאפילו סוס אחד והוא בטל שהוא ב"לא ירבה"?
 תלמוד לומר: "למשן הרבות סוס".
 וכי מאחר דאפילו סוס אחד והוא בטל, קאי ב"לא ירבה", "סוסים" למה לי?
 לעבור ב"לא תעשה" על כל סוס וסוס.

טעמא דכתב רחמנא "לו",
 הא לאו הכי הוה אמינא אפילו כדי רכבו ופרשיו נמי לא?!

לא, צריכא לאפושי.

רש"י

להרוחה. שלא לצמצם ואם
יצטרך לשכור עוד חיילות
שיהיה מצוי בידו:
למעוטי הדיוטות. דמותרין
להרבות נשים:

.25. כא, ב

"כסף וזהב לא ירבה לו" - אלא כדי ליתן אספניא."

תנו רבנן:

"כסף וזהב לא ירבה לו" (דברים יז, יז), יכול אפילו כדי ליתן אספניא?
תלמוד לומר: "לו" - לו אינו מרבה, אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא."

טעמא דכתב רחמנא "לו",

הא לאו הכי, הוה אמינא אפילו כדי ליתן אספניא נמי לא!?

לא, צריכא להרווחה.

השתא דאמרת "לו" לדרשה, "לא ירבה לו נשים" מאי דרשת ביה?

למעוטי הדיוטות.

26. כא, ב

רַט"י

אצטבלאות. בית גדול למדור
הסוסים:
ארוות. הבדלה בין שורה לשורה
על פני הבית:
כאבנים. חשיב מיהא פורתא:
לא נתגלו טעמי תורה. כגון למה
נאסרה לבישת שעטנז ואכילת
חזיר וכיוצא בהן: לשתי תורות:
הא דשאני מלך מהדיוטות
דאילו היה חדיוט סגי ליה
בחדא ומלך בעי תרתי:

רבי יהודה רמי:

קְתִיב: **"וַיְהִי לְשִׁלְמָה אַרְבַּעִים אֶלֶף אַרְוֹת סוּסִים מְרֻבְּבוֹ"** (מלכים א' ה, ו),
וְקְתִיב: **"וַיְהִי לְשִׁלְמָה אַרְבַּעַת אֲלָפִים אַרְוֹת סוּסִים"** (דברי הימים ב' ט, כה)!
הָא כִּיצַד?

אם ארבעים אלף איצטבלאות היו,
כל אחד ואחד היו בו ארבעת אלפים ארוות.

ואם ארבעת אלפים איצטבלאות היו,
כל אחד ואחד היו בו ארבעים אלף ארוות סוסים.

רבי יצחק רמי:

קְתִיב: **"אִין כֶּסֶף נְחֹשֶׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לְמֵאוֹמָה"** (דברי הימים ב' ט, כ),
וְקְתִיב: **"וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאַבְנִים"** (מלכים א' י, כז)!

לא קשיא:

כאן - קודם שנשא שלמה את בת פרעה,
כאן - לאחר שנשא את בת פרעה.

אמר רבי יצחק:

בְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פְּרָעָה,
יָרַד גְּבְרִיאֵל וְנִעֲזַן קִנְיָה בְּיָם, וְהִעֲלָה שִׁירְטוֹן,
וְעָלְיוּ נְבִנָה כְּרָךְ גָּדוֹל שֶׁבְרוּמֵי.

ואמר רבי יצחק:

מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְגַּלוּ טַעְמֵי תוֹרָה?
שֶׁהָרִי שְׁתֵּי מִקְרָאוֹת נִתְגַּלוּ טַעְמֹן, וְנִכְשָׁל בְּהֵן גָּדוֹל הָעוֹלָם.
קְתִיב: **"לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים"**,

אמר שלמה: אני ארבה, ולא אסור,

קְתִיב: **"וַיְהִי לַעֲתָ וְקִנְיָת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הָטוּ אֶת לִבָּבוֹ"** (מלכים א' יא, ד),

וְקְתִיב: **"לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים"** (דברים יז, טז),

ואמר שלמה: אני ארבה ולא אשיב,

וְקְתִיב: **"וַתֵּצֵא מִרְפָּבָה מִמִּצְרַיִם בְּשֵׁשׁ"** (מלכים א' י, כט).

רש"י
משנה. שתיים במשמע:

27. כא, ב

"וְבוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה לְשִׁמּוֹ".

תנא:
"וּבְלִבְדָּ שְׁלֵא יִתְנַאָּה בְּשֵׁל אֲבוֹתָיו".

אמר רבא:
אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה,
מצוה לכתוב משלו,
שנאמר: "וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה" (דברים לא, יט).

איתיביה אביי:
"וְבוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְשִׁמּוֹ, שְׁלֵא יִתְנַאָּה בְּשֵׁל אַחֲרֵיהֶם".
מלך אין, הדיוט לא!

לא, צריכא לשתי תורות.

וכדתניא:
"וְכָתוּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה" ²⁸ (דברים יז, יח),
בוֹתֵב לְשִׁמּוֹ שְׁתֵּי תוֹרוֹת,
אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו,
ואחת שמונחת לו בבית גנזיו.
אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע, ותולה בזרועו,
שנאמר: "שְׁוִיתִי ה' לְגִגְדֵי תְּמִיד כִּי מִיְמִינִי בַּל אֲמוּט" (תהלים טז, ח),
אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הבטא,
שנאמר: "וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ" ²⁹ (דברים יז, ט) - מקום הראוי לקראות בו".

²⁸ והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת על-ספר מלפני הכהנים הלויים
²⁹ והיתה עמו וקרא בו כל-ימי חייו למען ילמד ליראה את-ה' אלהיו לשמר את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה לעשתם.

28. כא, ב

ר"י

כתב עברי. של בני עבר הנהר: **ליבונאה.** אותיות גדולות כעין אותן שכותבין בקמיעות ומזוזות: **וכתב הנשתוו.** כתב שנשתנה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משונה שנשתנה ע"י מלאך שכתב מנא מנא תקל ופרסין בימי דניאל כתב דארמי ולשון ארמי ואומר לא כהלין כתבא למיקרא (דכיון שחטאו) לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך בימי בלשצר והיו שם יהודים הרבה ש"מ נשתנה להם אותו כתב באותו היום:

את משנה התורה. רמז לנו משה רבינו שכתב שבימיו עתיד להשתנות מן עברי לאשורית שנתן להם בימי דניאל ובא עזרא וכתב בו את התורה בכתב אשורית:

בכתב זה נתנה תורה לישראל. בימי משה ולמה לא כהלין כתבא למקרא דכיון שחטאו בבית ראשון ובזו את התורה נהפך להם לרועץ לשון תרעץ אויב (שמות טו) ששכחוהו:

שובו לביצרון. לעיר מבצר שלכם לירושלים ואבית שני קא מתבנא:

גם היום מגיד משנה. מה ששכחת את משנה התורה הזאת:

אשיב לך. אחזיר לך מה ששכחת את משנה התורה הזאת:

ווי העמודים. יתדות כסף העשויין כמין אונקלות וקבעום בעמודים שבהם תוחבין לולאות קלעי החצר והמסך וכל אונקלאות דומין לוויין אלמא בימי משה עשויין הוויין כגון שלנו: והעמודים לא נשתנו ל"ג לה בתוספתא ה"ג בתוספתא מה לשונם לא נשתנה דהא ד"ה בלשון הקודש נאמרה ועדיין בלשון הקודש היא:

כמו קמיע. קטנה בכתב דק שהיא קלה לשאת:

שויתי ה' לנגדי. סיפיה דקרא כי מימיניו כל אמוט דוד המלך על שם ספר תורה שבזרועו אמר:

אמר מר זוטרא, ואיתימא מר עוקבא:

בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי. בירו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש, והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי.

מאן הדיוטות?

אמר רב חסדא: כותאי.

מאי כתב עברית?

אמר רב חסדא: כתב ליבונאה.

תניא:

"רבי יוסי אומר:

ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל, אילמלא לא קדמו משה.

במשה הוא אומר: "ומשה עלה אל האלהים" (שמות יט, ג),

ובעזרא הוא אומר: "הוא עזרא עלה מבבל" (עזרא ז, ו),

מה 'עלייה' האמור כאן תורה, אף 'עלייה' האמור להלן תורה.

במשה הוא אומר: "ואתי צוה ה' בעת ההוא,

ללמד אתכם חקים ומשפטים" (דברים ד, יד),

בעזרא הוא אומר: "כי עזרא המין לבנו לדרש את תורת ה' אלהיו,

ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט" (עזרא ז, ט),

ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו, נשתנה על ידו הכתב, שנאמר:

"וכתב הנשתון כתוב ארמיית ומתרגם ארמיית" (עזרא ד, ז),

כב, א

וכתיב: **"ולא כהלין כתבא למקרא ופשרה להודעה למלכא"** (דניאל ה, ח)

וכתיב: **"וכתב לו את משנה התורה הזאת"** (דברים יז, יח) - **כתב הראוי להשתנות."**

למה נקרא 'אשורית'?

שעלה עמהם מאשור.

תניא:

"רבי אומר:

בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל,

כיון שחטאו נהפך להן לרועץ,

כיון שחזרו בהן, החזירו להם,

שנאמר: "שובו לביצרון אסידי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך" (זכריה ט, יב).

למה נקרא שמה 'אשורית'?

שמאשרת בכתב.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

משום רבי אלעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי:

כתב זה לא נשתנה כל עיקר,

שנאמר: "ווי העמידים" (שמות כז, ט). מה עמודים לא נשתנו, אף וויים לא נשתנו.

ואומר: "ואל היהודים ככתבם וקלשונם" (אסתר ח, ט),

מה לשונם לא נשתנה, אף כתבם לא נשתנה.

אלא מה אני מקיים: "את משנה התורה הזאת" (דברים יז, יח)?

לשתי תורות, אחת שיוצאה ונכנסת עמו, ואחת שמונחת לו בבית גנזיו.

אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע, ותולה בזרועו,

שנאמר: "שויתי ה' לנגדי תמיד".

רפ"י

לא נשתנה כל עיקר. משמע לא נשתכח מהם כלל דהא עליה דר' אתי לאיפלוגי ומאי לא כהלין כתבא למיקרי:

יט. בא"ת ב"ש מנא מניח את זו וכתב מה שבצד במקום מ"ם כותב יו"ד הסמוכה לה ובמקום נו"ן כותב טי"ת ובמקום אל"ף כותב תי"ו:

ופרסין. שתי פריסות משמע וזו היא פריסת מלכותו ויהיבת למודי ופרס:

ממתוס ננקפי אאלרן. עשאן שלש תיבות של חמשה אותיות צירף אותיות הראשונות של כל תיבה ועשאן תיבה אחת ואחר כך צירף השניות ושלישיות:

ואידך, האי "שוייתי" מאי דריש ביה?

ההוא, מיבעי ליה כדרב חנה בר ביזנא. דאמר רב חנה בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו, שצאמר: "שוייתי ה' לנגדי תמיד".

לרבי שמעון, דאמר כתב זה לא נשתנה, מאי "לא כהלין כתבא למקרא"?

אמר רב:

בגמטריא איכתוב להון: "יטת יטת אידך פוגחמט".

מאי פריש להו?

"מנא מנא תקל ופרסין" (דניאל ה, כה),

"מנא מנא אלהא מלכותך והשלמה.

"תקל" - תקלתא במאזניא והשתכחת חסיד.

פרס - פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס" (דניאל ה, כו-כה).

ושמואל אמר:

"ממתוס ננקפי אאלרן".

ורבי יוחנן אמר:

"אנם אנם לקת ניסרפו".

רב אשי אמר:

"נמא נמא קתל פורסין".

29. כב, א

רש"י

גמ'

אסירת לי. שכבר נשאתי שמונה עשרה:

חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקט. כשהגנב חסר שאינו מוצא מקום לגנוב מחזיק עצמו בעונה כאיש שלום כלומר מפני שזקנת ותשש כחך אתה אומר שאני אסורה לך:

קנחה בת שבע. שבא עליה י"ג ביאות ומקנחת בין תשמיש לתשמיש ובמקרא זה כתובים שלש עשרה תיבות ותבא בת שבע אל המלך החדרה והמלך זקן מאד ואבישג השונמית משרת את המלך:

התירו לו ליחד. עם אבישג ואע"פ שנאסר ייחוד של פנויה: **ולא התירו לו לגרש**. אחת מי"ח וישאנה:

מתניתין

אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על סאו, ואין משתמשין בשרביטו, ואין רואין אותו כשהוא מסתפר, ולא כשהוא ערום, ולא כשהוא בבית המרחץ. שנאמר: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) - שתהא אימתו עליך.

גמרא

אמר רב יעקב אמר רבי יוחנן: אבישג מותרת לשלמה, ואסורה לאדניה.

"מותרת לשלמה" - דמלך היה, ומלך משתמש בשרביטו של מלך, ואסורה לאדניה" - דהדייט הוא.

אבישג מאי היא?

דכתיב: **"והמלך דוד זקן בא בימים... ויאמרו לו עבדיו יבקשו" (מלכים א' א, א-ב),** וכתיב: **"ויבקשו נערה יפה" (מלכים א' א, ג),** וכתיב: **"והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו" (מלכים א' א, ד),** אמרה: **ניסבן!** אמר לה: **אסירת לי.** אמרה ליה: **'חסריה לגנבא, נפשיה לשלמא נקיט'.** אמר להו: **קראו לי לבת שבע.** וכתיב: **"ותבא בת שבע אל המלך החדרה" (מלכים א' א, טו).**

אמר רב יהודה אמר רב: באותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות.

אמר רב שמן בר אבא: בא וראה כמה קשין גירושין, שפרי דוד המלך התירו לו לייחד, ולא התירו לו לגרש.

30. כב, א-ב

כ"י

אור חשך באהלו. בשביל אהלו
ואין אהלו אלא אשתו:
יצרו צעדי אונן. בתריה כתיב:

אמר רבי אליעזר:

כל המגרש את אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות,
שנאמר: "וזאת שנית תעשו פסות דמעה את מזבח ה', בכי ואנקה,
מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם" (מלאכי ב, יג),
וכתיב: "ואמרתם על מה על פי ה' העיד בינה ובין אשת נעוריה,
אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך" (מלאכי ב, יד).

אמר רבי יוחנן ואיתימא רבי אלעזר:

אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו כמון ואין לו,
שנאמר: "ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתידך" (משלי כב, כז).

ואמר רבי יוחנן:

כל אדם שמתה אשתו ראשונה, כאילו חרב בית המקדש בימיו,
שנאמר: "בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגפה,
ולא תספד ולא תבכה ולוא תבוא דמעתיך" (יחזקאל כד, טז),
וכתיב: "ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב" (יחזקאל כד, יח),
וכתיב: "הנני מחלל את מקדשי גאון עיניכם מחמד עיניכם" (יחזקאל כד, כא).

אמר רבי אלכסנדר:

כל אדם שמתה אשתו בימיו, עולם חשך בעדו,
שנאמר: "אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך" (איוב יח, י).

רבי יוסי בר חנינא אמר:

פסיעותיו מתקצרות,
שנאמר: "יצרו צעדי אונן" (איוב יח, ז).

רבי אבהו אמר:

עצתו נופלת,
שנאמר: "ותשליכהו עצתו" (איוב יח, ז).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

קשה לזווגם כקריעת ים סוף,
שנאמר: "אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים במשורות" (תהלים סח, ז),
אל תיקרי "מוציא אסירים" אלא "כמוציא אסירים",
ואל תיקרי "במשורות" אלא "בכי ושירות"

איני?

והאמר רב יהודה אמר רב:

ארבעים יום קודם יצירת הנולד בת קול יוצאת ואומרת:
בת פלוני לפלוני!

לא קשיא:

הא בזווג ראשון,

הא בזווג שני.

אמר רבי שמואל בר נחמן:

לכל יש תמורה, חוץ מאשת נעורים,
שנאמר: "ואשת נעורים כי תמאס" (ישעיה נד, ו).

מתני לה רב יהודה לרב יצחק:

אין אדם מוציא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה,
שנאמר: "והי מקורך ברוך ושמת מאשת נעוריה" (משלי ה, יח).

כב,

אמר לו:

רַט"י

עבורי מעברא במלה. מעברת על מדותיה :
גולם היא. קודם שנבעלה :
גולם. כלי שלא נגמר קרוי גולם כדתנן גולמי כלי עץ טמאין :

כגון מאן?

אמר לו:
 כגון אמר.

איני?

והא מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה:
"וזמוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים" (קהלת ז, כו),
 ואמר לו: כגון מאן?
 ואמר לו: כגון אמר!

מיתקף תקיפא, עיבורי מעברא במלה.

אמר רב שמואל בר אבניא משמיה דרב:
 אשה גולם היא, ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי,
 שנאמר: **"כי בעלוק עשוק ה' צבאות שמו"** (ישעיה נד, ה).

תנא:

**"אין איש מת אלא לאשתו,
 ואין אשה מתה אלא לבעלה"**.

"אין איש מת אלא לאשתו",
 שנאמר: **"וימת אלימלך איש נעמי"** (רות א, ג).
"ואין אשה מתה אלא לבעלה",
 שנאמר: **"ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל"** (בראשית מח, ז).

31. כב, ב

רס"י

משמרות. מתחלפות ומתחדשות בשבת זו יוצאה וזו נכנסת וצריך להסתפר מפני משמרת חדשה זו הנכנסת שיראוהו ביופי:

לא לירבו כלל. ואפי' עד שלשים:

אמר ליה. פרע מקרי בשלשים יום:

אי הוה כתיב לא ישלחו פרע. הוה משמע לא יגדלו פרע עד שיעור פרע השתא דכתיב ופרע לא ישלחו דקאמר פרע והדר לא ישלחו משמע פרע דשלשים יום ליהוי אבל שלוחי טפי לא לשלחו:

דומיא דין. דסמוך ליה ויין לא ישתו בבואם וגו' מקיש פרועי ראש לשתויי יין וכתוב בין בבואם:

רבי אומר אומר אני כהן אסור לשתות יין לעולם. רישא דברייתא קתני כהן המכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו אסור ביין כל אותו היום אף בזמן הזה מכיר משמרתו ואינו מכיר בית אב שלו אסור כל אותו שבת אינו מכיר לא משמרתו ולא משמרת בית אב שלו אסור לשתות יין לעולם שמא עכשיו זמנו הוא ויש לחוש שמא יבנה בית המקדש:

רבי אומר אומר אני. אם באנו לחוש שמא יבנה אסור ביין לעולם ואפילו הוא מכיר שאינו עכשיו זמן משמרתו שמא יבנה וכל הקודם ואישתכח עייל ועביד:

אבל מה אעשה שתקנתן קלקלתן. חורבן הבית שקלקלן ועירבב סדר משמרותיהן שהיה אוסרין ביין בזמן משמרתן ומתירין שלא בזמן משמרתן הוא תיקנן עכשיו לשתות יין לעולם דלא חייש שמא יבנה פתאום:

כמאן שתו האידינא כהני חמרא כרבי. שהרי רוב כהנים אינן בקיאיין בזמן משמרותיהן ואסורין לעולם לרבנן:

"אין רואין אותו [נפשהו מסתפר"].

תנו רבנן:

"מלך מסתפר בכל יום.

כהן גדול מערב שבת לערב שבת.

כהן הדיוט אחד לשלשים יום."

"מלך מסתפר בכל יום,"

שנאמר: "מלך ביפיו תחזינה עיניך" (ישעיה לג, יז).

"כהן גדול מערב שבת,"

אמר רב שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן:

הואיל ומשמרות מתחדשות.

"כהן הדיוט אחד לשלשים יום,"

דכתיב: "וראשם לא יגלחו.

ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם" (יחזקאל מד, כ),

ויליף "פרע" "פרע" מנזיר.

כתיב הקא: "פרע לא ישלחו,"

וכתיב התם: "גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו, ה),

מה להלן שלשים יום, אף כאן שלשים.

והתנן נמי:

"סתם נזירות שלשים יום."

והתם מנא לן?

אמר רב מתנה:

דאמר קרא: "קדש יהיה" - בגימטריא תלתין הוו.

אמר ליה רב פפא לאביי:

אימא לא לירבו!

אמר ליה:

אי כתיב 'לא ישלחו פרע' כדקאמרת,

השתא דכתיב: "ופרע" פרע ליהוי, שלוחי לא לישלחו.

אי הכי,

האידינא נמי!

דומיא דין.

מה יין, בזמן ביאה הוא דאסור, שלא בזמן ביאה שרי,

אף פרועי ראש, בזמן ביאה אסור, שלא בזמן ביאה שרי.

ויין שלא בזמן ביאה שרי!

והתניא:

"דבי אומר:

אומר אני כהנים אסורין לשתות יין לעולם,

אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו.

ואמר אביי:

כמאן שתי כהני חמרא האידינא?

כרבי.

מכלל דרבנן אסרי!

רס"י

התם היינו טעמא כו'. שינויא היא ובניחותא גרסינן לה כלומר מדאורייתא שרי ורבנן הוא דגזור: ופרכינן הכא נמי מהרה יבנה וכו':

שתויי יין דמחלי עבודה. דכתיב (ויקרא י) יין ושכר וגוי' וסמך ולהבדיל בין הקדש ובין החול משמע בין עבודה קדושה לעבודה מחוללת גזרו בהו רבנן בזמן הזה משום מהרה יבנה: הי"ג אף פרועי ראש מחלי עבודה קשיא:

הא עד דלא אתא יחזקאל. ואקשינהו:

מאן אמרה. פירוש מהיכא נפקא לן פרועי ראש במיתה:

הא דאמרו רב חסדא. בזבחים בפי שני דבר זה דכהן ערל פסול לעבודה:

כל בן נכר. כהן שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ונערל לבו או ערל בשר שמתו אחיו מחמת מילה:

התם היינו טעמא, מהרה יבנה בית המקדש, ובצעין כהן הראוי לעבודה, וליכא.

הכא נמי, בעינא כהן הראוי לעבודה, וליכא!

הכא אפשר דמספר ועייל.

התם נמי, אפשר דניימ פורתא ועייל, דאמר רב אחא: דרך מיל, או שינה כל שהוא מפיגין את היין!

ולאו איתמר עלה

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

לא שנו אלא ששתה כדי רביעית, אבל יותר מכדי רביעית, כל שפן דדרך טורדתו, ושינה משכרתו.

רב אשי אמר:

שתויי יין דמחלי עבודה, גזרו בהו רבנן, פרועי ראש דלא מחלי עבודה לא גזרו בהו רבנן.

מיתיבי:

"ואלו שבמיתה: פרועי ראש, ושתויי יין".

בשלקמא שתויי יין, דכתיב: **"יין ושכר אל תשת אתה ובניך ... ולא תמתו"** (ויקרא י, ט).

אלא פרועי ראש מנא לן?

דאיתקש שתויי יין לפרועי ראש,

כתיב: **"וראשם לא יגלהו ופרע לא ישלחו"** (יחזקאל מד, כ),

וכתיב: **"ויין לא ישתו"** וגו' (יחזקאל מד, כא),

מה שתויי יין במיתה, אף פרועי ראש במיתה.

ומינה: מה שתויי יין דמחלי עבודה, אף פרועי ראש דמחלי עבודה!

קשיא.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

האי עד דלא אתא יחזקאל, מאן אמרה?

ולישעמיה,

הא דאמר רב חסדא:

דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל ולימדנו.

"כל בן נכר ערל לב וערל בשר,

לא יבוא אל מקדשי לשרתני" (יחזקאל מד, ט),

עד דלא בא יחזקאל מאן אמרה?

אלא, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

הכא נמי,

גמרא גמירי לה.

ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

(וכי גמרי הלכה? למיתה לאחולי עבודה לא גמירי).

מאי **"קסום וקסמו את ראשיהם"** (יחזקאל מד, כ)?

תנא:

"במין תספורת לולינית".

מאי **"תספורת לולינית"**?

רש"י

יחידאה. נאה ואין דוגמתה :
 בן אלעשה. חתנו של רבי היה
 ונתן ממון ולמדו לו אותה
 תספורת:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 תספורתא יחידאה.

היכי דמי?

אמר רב אשי:
 ראשו של זה בצד עיקרו של זה.

שאלו את רבי:
 איהו תספורת של כהן גדול?

אמר להן: צאו וראו מתספורת של בן אלעשה.

תניא:

"רבי אומר:

**לא על חנם פיזר בן אלעשה את מעותיו,
 אלא כדי להראות בו תספורת של כהן גדול."**